

УДК 159.947.24:316.6:1(091)

Н. М. Ковтун,

кандидат філософських наук, доцент, докторант
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ВОЛЬОВИЙ ХАРАКТЕР СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ІНДИВІДА І СУСПІЛЬСТВА В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ Т. ШЕВЧЕНКА

У статті виявлено специфіку вольового характеру соціальної активності у контексті творчості Т. Шевченка. Значну увагу присвячено дослідженню феномену волі-свободи і волі-активності в інтерпретації поета. У першому розумінні воля як поняття тотожне свободі вказує на здатність людини протистояти соціальній і природній необхідності, на здатність до самотворчості та реалізації її внутрішніх інтенцій. У другому контексті воля постає не тільки як іманентна націленість, а й здатність мобілізувати сили індивіда і соціальної групи на перетворення у суспільній і природній сфері. Особливу увагу в дослідженні зосереджено на аналізі розуміння Т. Шевченком ролі вольової активності козацької старшини в українській історії.

Ключові слова: вольовий характер, соціальна активність індивіда, воля-свобода, воля-активність.

Постановка проблеми. Процес реформування сучасного українського суспільства неможливий без продукування високого рівня соціальної активності індивіда і суспільства загалом. У контексті цього важливого значення набуває дослідження вольового характеру соціальної активності на основі напрацювань визначного українського поета і мислителя Т. Шевченка. Саме воля в якості творчого імпульсу до дії постає не лише основою усвідомлення потреб, а й висхідним положенням її повсякденного вибору людини. На підставі усвідомлення потреб і націленості на вибір напрямку діяльності в індивідуальній і суспільній свідомості формується цілісний образ мети практичного перетворення світу природи і світу культури.

У рік двохсотліття з дня народження Тараса Шевченка новітня українська держава й українське суспільство загалом зіштовхнулися з потужною кризою державності, яка супроводжується відчуттям не тільки ураження національної гідності, а й загостренням почуття соціальної несправедливості. Україна, формально звільнившись з-під влади імперського начала, до цього часу залишається в орбіті деструктивного впливу північно-східного сусіда. Історія немовби наздоганяє Шевченків міф, на сьогодні він є головним духовним набутком України загальноцивілізаційного значення (О. Забужко). Яким чином спрацює його програма в новому тисячолітті – залежить, не в останню чергу, від того, якою мірою він буде нами пізнаний і опанований. Творчість Т. Шевченка є знаковою для української духовності, адже саме в ній піднімається проблема набуття і втрати української державності, проблема сутнісної визначеності української національної еліти, проблема соціальної апатії й соціальної активності на шляху здобуття державності, проблема майнової нерівності як джерело соціальних заворушень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українській науковій парадигмі висвітлення специфіки філософського осмислення дійсності у творчості Т. Шевченка знайшло відображення у працях Д. Бучинського, Г. Грабовича, О. Забужко, О. Кулешова, Н. Морської, І. Огородника, Д. Чижевського та ін. Особливого значення при цьому набуває дослідження Г. Грабовича "Шевченко як міфотворець: Семантика символів у творчості поета" [1], в якому розкривається розуміння поетом проблеми сім'ї, співвідношення ідеальної спільності і суспільної структури, козацтва як сили на межі ідеальної спільності і суспільної структури, проблеми золотого віку в українській історії. Непересічну роль у контексті дослідження вольового характеру соціальної активності індивіда і суспільства у творчості Т. Шевченка має праця О. Забужко "Шевченків міф України. Спроба філософського аналізу" [2], в якій було обґрунтовано семантичне розуміння поняття волі у творах українського поета та з'ясовано співвідношення суб'єктивного й об'єктивного начала у вольовій активності особистості. Однак, незважаючи на значну кількість напрацювань у царині дослідження творчості Т. Шевченка, виявлення вольової складової соціальної активності індивіда і соціальної групи в інтерпретації поета не стало предметом прискіпливого соціально-філософського аналізу.

Метою дослідження є аналіз вольового характеру соціальної активності індивіда і соціальної групи в інтерпретації Т. Шевченка.

Виклад основного матеріалу. Аналіз вказаної проблематики потребує визначення змісту таких понять, як "активність", "соціальна активність" і "воля". У науковій парадигмі склалося неоднозначне розуміння поняття "активність". За першим підходом активність розглядається як поняття ширше за обсягом, порівняно з поняттям "діяльність". У такому розумінні активність не тільки властива усій різноманітності біологічних організмів, вона є їх атрибутивною ознакою. Активність супроводжує зародження і розвиток, самозбереження і самовідтворення організмів. Водночас діяльність постає як специфічна форма активності, спосіб реалізації її здібностей людини, втілення її активного ставлення до природи і суспільства. У межах другого підходу активність розглядається як поняття вужче за обсягом

відносно поняття "діяльність". У такій інтерпретації активність є мірою діяльності, ступенем її інтенсивності. У нашому дослідженні активність інтерпретується як системна соціальна якість, у межах якої відображається не лише активне ставлення людини до суспільства, а й визначається рівень взаємодії індивідів, малих та великих соціальних груп як суб'єктів суспільних відносин. Сутнісними ознаками соціальної активності є орієнтація особистості на прагнення впливати на соціальні процеси, націленість змінювати, трансформувати або зберігати існуючий соціальний стан. Наразі воля розглядається нами як основа саморегуляції суб'єктом своєї діяльності, яка забезпечує векторну орієнтацію іманентних станів свідомості на об'єктивовану екстеріорну мету і концентрацію зусиль на досягнення останньої. Власне в акті волі суб'єкт легітиміє і санкціонує в якості мети суб'єктивне бажання, яке конституюється у цьому процесі як об'єктивно спрямована мета діяльності.

Якнайповніше вольовий характер соціальної активності виявляється в українській історії у діяльності козацтва як унікальної соціальної спільноти. Вказана проблематика стала однією із засадничих тем творчості Т. Шевченка. Її зміст, на думку Г. Грабовича, засвідчує існування в українському соціумі ідеальної спільноти. Поетова увага зосереджена переважно на українському світі, який впізнається навіть за зовнішністю імперського Риму чи біблійного Назарету [1: 89]. Цей світ характеризується, з одного боку, соціальним гнобленням, а саме закріпаченням більшої частини українського суспільства, з другого боку – втратою ним національної та політичної незалежності. При цьому обидва мотиви знаходять відображення у проблематиці волі з центральними мотивами ламентативної з приводу її втрати і надії на її повернення.

Зауважимо, що в історії розвитку людської цивілізації перманентно відбувається активізація як конструктивних, так і деструктивних виявів вольового начала соціальної активності, що якнайповніше виявляється у соціальних заворушеннях. На протязі історичного розвитку будь-якого суспільства, зокрема українського, перманентно відбуваються соціальні катаклізми у формі народних рухів, постань, революцій. Вказані заворушення зазвичай здійснюються стихійно. У них беруть участь широкі маси населення, які із захопленням сприймають не лише раціонально вмотивовані заклики, а й цілком ірраціональні.

Безпосередньо до проблематики виявлення специфіки вольової активності Т. Шевченко звертається у вірші "І мертвим, і живим...", відзначаючи що в "своїй хаті своя й правда, / І сила, і воля" [3: 266]. Таким чином, саме у Вітчизні людина виявляє власну правду, силу й волю. Більше того від "святої волі" залежить соціальна гармонія у певному просторово-часовому вимірі. Натомість спрага до волі якнайповніше виявляється на чужині. Так у вірші "Ганні Закревській" поет пише: "Немає гірше, як в неволі / Про волю згадувать. А я / Про тебе, воленько моя..." [3: 379]. У неволі людина, за Т. Шевченком, втрачає власну сутність. У вірші "Заступила чорна хмара" поет зазначає, що саме від нудьги у неволі помер "славний Дорошенко", як той орел приборканий, "без крил та без волі".

Феномен волі в його інтерпретації часто ототожнюється з "козацькою волею". Зокрема, у вірші "Думи мої, думи мої..." читаємо: "Нехай душі козацькі / В Україні витають – / Там широко, там весело / Од краю до краю... / Як та воля, що минулась, / Дніпр широкий – море, / Степ і степ, ревуть пороги, / І могили – гори, – / Там родилась, гарцювала / Козацька воля..." [3: 39]. У подібному розумінні "козацька воля" є свободою, яка дає можливість суб'єкту вольової активності займати діяльнісну соціальну позицію, зокрема у боротьбі із зовнішньою і внутрішньою загрозою. У свою чергу, у творі "Іван Підкова" автор акцентує увагу на славному козацькому минулому українського народу, на здатності боронити свою славу й волю.

Саме від творчості Т. Шевченка в українській духовній традиції йде обґрунтування соціально активної позиції козацтва в розвитку українського суспільства. При цьому неможливо забути не тільки століття діяльності козаків-пасіонаріїв, а й участь українців у визвольних рухах, зокрема у революціях 1905 р. і 1917 р., у національно-визвольних змаганнях (1917-1921 рр.), участь в діяльності ОУН, УПА, у дисидентському русі 60-80-х рр. ХХ ст. На підставі цього постає риторичне питання, чи може народ з такою потужною традицією соціальної активності впасти і розчинитись під тиском корумпованого олігархічного режиму на початку ХХІ ст. З огляду на це достатньо безпідставними є звинувачення українського народу в "споконвічній соціальній апатії". Водночас під час аналізу вольового характеру активності варто враховувати, що соціальна активність індивіда і суспільства має різний рівень інтенсивності. Зазвичай людина перебуває у стані суспільної апатії. Відсутність соціальної активності, небажання приймати рішення часто є нормою існування людини в світі. Існує сутнісна різниця між волінням людини, яка шукає своє місце у світі, і волінням індивіда, який відмовляється від боротьби.

У творчості Т. Шевченка обґрунтовується тісний взаємозв'язок між феноменами насильства і паралічем волі. Саме в цьому, за твердженням О. Забужко, й криється ключ до розуміння природи гайдамацького гріха: він не "злоначинающий", як "тваринний" гріх владної "неситості", а тільки "реактивний" щодо переможного зла; у його основі – сама по собі цілком шляхетна ("свята") спроба "виправити" світ, відновивши вже раз, було, порушену божисту рівновагу, усунути той "страшний суд", який "ляхи в Україну несуть", – "розкувать сестру" і "не дати матері в руках у ката пропадать" (звертаємо спеціальну увагу на цей архетипальний образ національного поневолення як покривдженої жіночості) [2: 113]. Проблема в тому, що у протистоянні з інфернальним злом насильство, вбивство, неминуче підміняє собою мету визволення, а зло неминуче продукує собою зло, і початковий герої-

борець рано чи пізно впадає у стан соціальної апатії (акразії), крайнім виявом якої є параліч індивідуальної і суспільної волі.

Без волі для Шевченка життя робиться "сном", галюцинаторною "марою" летаргіка. Як слушно відзначає О. Забужко, либонь, у жодного українського автора не знайти стільки "снів", скільки в Шевченка, – самих лиш поезій із таким заголовком аж три. У них у логіко-теоретичних формах відображається типowo к'єркегорівська "недуга-на-смерть, екзистенційний жах якої полягає у неспроможності вмерти" [2: 127]. При цьому недуга-на-смерть означає неможливість вмерти навіть тоді, коли життя не залишає жодної надії на гідне існування.

Нездатність людини втілити власну волю як свободу втілюється в потужну саморуйнівну для людини безнадію, що реалізується через співвідношення можливого та дійсного. В умовах відносно гармонійного існування, на думку С. К'єркегора, перехід від можливого до дійсного є прогресом, сходженням. Навпаки, коли візьмемо розпуку, виявиться, що з переходом від потенційного до дійсного простежується падіння, і безмежна перевага потенційного над дійсним якраз і є мірою падіння [4: 257]. "Проектуючи к'єркегорівську думку на контекст шевченківського національного міфа, можна сказати, що перехід від можливого до дійсного, актуалізація потенцій мислимі як "сходження" єдино в тому разі, коли в наявності зарівно суб'єктивна "воля"-хіть / та об'єктивна "воля"-свобода бути, – коли ж відсутність котрогось із цих компонентів чи то "волящого", чи "дозвольного", блокує реалізацію суб'єктом свого індивідуального призначення, то падіння-впадання в розпуку настає неминуче – саме як наслідок хвороби волі" [2: 127-128].

Вказані тенденції психологічно бездоганно відтворено Шевченком у вірші "Минають дні, минають ночі...": "Доле, де ти! Доле, де ти? / Немає ніякої, / Коли доброї жаль, Боже, / То дай злої, злої! / Не дай спати ходячому, / Серцем замирати / І гнилою колодою / По світу валяться. / А дай жити, серцем жити / І людей любити, / А коли ні... то проклинати / І світ запалити!" [3: 281]. Ліричний герой твору начебто існує в потенційному світі власної екзистенції, де прагне не просто "серцем жити", а й "людей любити". Однак у світі дійсності він зіштовхується з метафізичним небуттям, адже абсолютно не може реалізувати в соціумі власну внутрішню сутність.

Відтак ми маємо "деградуєче переродження, інверсію волі під впливом неминучої розпуки: "недопущена" актуалізувати свою позитивну ціль, ув'язнена в пастці позачасової безвиході, де безплідно й безсенсовно "минають дні", складаючись на пори року – роки – і, вкінці, змарнований / людський вік (у висліді якого буде "однаково, чи жив, чи загинув"), приречена пожирати своїм запалом сама себе, вона, воля, стає "злою", переступницькою, руйнівницькою, – демонізується, вивертаючись навспак і вицілюючись проти законів світопорядку" [2: 128-129]. Саме безволля, нездатність реалізувати у дійсності власну потенційну сутність призводить до актуалізації злотворення – "зло творить зло". Саме в такій ситуації опинились Шевченкові герої-бунтарі. І самогубство в таких умовах постає лише кінцевою точкою реалізації безволля.

У розумінні Т. Шевченка проклинати світ за панування в ньому "екзистенційного зла", навіть вчиняти насильство щодо поневолювачів у системі цінностей поета, постають не настільки руйнівними для її буття людини, як змиритись з неволею, соціальною апатією, рабством. Це пов'язане з тим, що в першому випадку ми маємо справу з людиною, хоча й здемонізованою, враженою злом. Натомість у другому випадку "воля суб'єкта виявляється анемічною – "хиренною" ("Я не нездужаю, нівроку..."), ні-живою-ні-мертвою, а відтак і суб'єкт як такий неunikнено робиться пасивним підметом чужої волі – самоскасовується, остаточно затрачує власну тожсамість" [2: 130]. Утім, у творчості Т. Шевченка ні-жива-ні-мертва воля перебуває в могилі. У ній вона спить "вкупі з нами козаками" ("Буває, в неволі іноді згадаю...") до певного часу, щоб виринути в найбільш неочікуваний момент.

Суспільна й індивідуальна воля актуалізується якраз у переломні етапи розвитку суспільства. Якщо соціум нездатний до ефективної мобілізації власної суспільної волі, він приречений на загибель. Існує декілька причин такої нездатності. По-перше, суспільство може перебувати у стані глибокої соціальної апатії через виснаження власних ресурсів, зокрема вольових. Прикладом такого типу розвитку подій є відновлення монархічного реакційного режиму у Франції після її окупації і Віденського конгресу у 1815 р. у результаті двох десятиліть соціальних заворушень та загарбницьких воєн, котрі виснажили Францію. По-друге, суспільна воля може бути нездатною до мобілізації через брак ефективної провідної верстви творчої меншості. Зокрема, така ситуація склалася в Україні грудні 2013 р. – січні 2014 р. У країні не знайшлося лідерів, які змогли б спрямувати в ефективне русло суспільних реформ і трансформацій індивідуальну волю мільйонів протестувальників. По-третє, нездатність до актуалізації суспільної волі простежується і тоді, коли країна піддається непомірному зовнішньому тиску, завоюванню й окупації. Саме в такій ситуації опинилося українське суспільство в кінці XV – на початку XVII ст. І власне становлення і розквіт козацтва засвідчує здатність української спільноти до мобілізації суспільної волі.

Вказана проблематика знайшла відображення й у творчості Т. Шевченка, адже саме діяльність козацької старшини як творчої меншості може розглядатися основою конструктивного чи деструктивного типів розвитку українського суспільства. У творах поета неодноразво піднімається проблема вини української

козацької старшини у втраті вольностей і державності загалом. При цьому найбільша увага поета зосереджена на постаті Богдана Хмельницького, який для Т. Шевченка був головним винуватцем втрати державності. У вірші "Розрита могила" поет пише: "...Ой Богдане! / Нерозумний сину! / Подивись тепер на матір, / На свою Україну, / Що, колишучи, співала / Про свою недолю, / Що, співаючи, ридала, / Выглядала волю" [3: 177]. Вважаючи козацьку старшину винуватицею втрати екзистенційної волі-свободи, поет критично засуджує її у посланні "І мертвим, і живим...": "Раби, подножки, грязь Москви. / Варшавське сміття – ваші пани, / Ясновельможні гетьмани". В одному з останніх творів митець конкретизує представників козацької старшини, які зруйнували Україну: "Бували війни й козацькі свари: / Галагани, і Киселі, і Кочубеї-Нагаї". Саме вони, зрадивши українські національні інтереси, до цього часу "...гризуть, / Жеруть і тлять старого дуба...". В його інтерпретації саме через нерозважливу, а часто й зрадницьку позицію української старшини, Запорізька Січ й увесь український степ, політий козацькою кров'ю, поступово став панським помістям, в якому прагнуть кріпаки.

Саме вони, за влучним висловлюванням О. Забужко, об'єктивно виступають повідниками імперського – інфернального – зла, тим-то їм і припадає місія "тлити дуба" – руйнувати цілість українського світу, перериваючи його горобіжний, до-Бога-йдучий ріст, – роблячи його "безверхим", одягтим од горішньої сфери [2: 77]. Однак, саме в напрацюваннях Т. Шевченка відбувається кардинальний переворот в індивідуальній і суспільній свідомості українського народу щодо розуміння ролі творчої меншості – козацької старшини.

Вказану тенденцію О. Забужко називає справжнім "коперніканським переворотом" в українській суспільній свідомості. На її думку, як би ми не бештали сучасну для Шевченка політичну й інтелектуальну еліту за її перестарілу вже й на час падіння гетьманату станово-корпоративну свідомість, котра "націю" ототожнює з її шляхтою, а "національний рух" відповідно зводить лише до боротьби за власні привілеї, все-таки годиться визнати, що свою історичну місію вона сповнила – забезпечивши у найкритичніший для національного існування період неперервану тяглість між Україною козацькою – і новочасно-колоніальною [2: 78]. Власне саме це "малоросійське дворянство в "Історії русів" започаткувало українську історіографію, саме вони (Котляревські, Квітки, Гулаки, Гребінки) сприяли переведенню розмовної української мови у статус літературної, ставши фундаторами модерної української нації.

Перебуваючи під впливом слов'янофільських ідей, Т. Шевченко змальовує у вірші "Полякам" утопічний образ польсько-українського братання, яке начебто було в Україні до Люблінської унії. У цьому творі поет піднімає й проблему волі, вказуючи на споконвічну наявність волі-активності в бутті українського і польського народів: "Ще як були ми козаками, / А унії не чуть було, / Отам-то весело жилось! / Братались з вольними ляхами, / Пишались вольними степами, / В садах кохалися, цвіли, / Неначе лілії, дівчата. / Пишались синами мати, / Синами вольними..." [3: 335]. При цьому Шевченко неодноразово наголошує, що свого часу і козаки, і поляки були сутнісно вільними у власній соціальній активності, відкритими до будь-яких перетворень.

Загалом воля в інтерпретації українського поета постає дуже різноплановим концептом. У зв'язку з цим, важко не погодитись з думкою О. Забужко, що цей складний концепт, залежно від контексту, міниться цілим спектром значень: це й свобода ("В неволі тяжко, хоча й волі, / Сказати по правді, не було..."), і владче право ("В своїй / хаті своя й правда, / І сила, і воля" ["Послання"]), і цілепокладальна дієва настанова (звідси "злая своє-воля" в "Подражанні Іезекіїлю"), у найзагальнішому ж, абстрактному сенсі – постійна, невиводна й невитравна інтенція "духовного індивіда" (як індивідуального, так і колективного) до активного, самоприсутнювального буття-в-світі [2: 126-127]. Утім у нашому дослідженні доречно акцентувати, що було б доречно об'єднати розуміння волі як права і волі як цілепокладальної дієвої настанови в інтерпретації Т. Шевченка в поняття "воля як активність". У першому розумінні воля тлумачиться як поняття тотожне до поняття "свобода". Воля розглядається як здатність людини протистояти соціальній і природній необхідності, як здатність до реалізації власних внутрішніх інтенцій. У другому контексті воля постає як іманентна націленість людини на перетворення у соціальній і природній сфері. Незважаючи на різницю у тлумаченні обох феноменів, вони мають семантичну подібність. У першому випадку воля-свобода вказує на умови виявлення сутнісних потенцій людини. Така воля може тяжіти як до рівня абсолютності, а може бути й обмеженою природною і соціальною необхідністю. Воля-активність натомість вказує на силу особистості щодо трансформації сфери дійсності. В обох випадках воля постає іманентною характеристикою індивіда і соціальної групи, яка вказує на їх здатність здійснювати перетворення.

Загалом у творчості Т. Шевченка феномен волі реалізується у двох основних значеннях: воля у розумінні свободи й воля у розумінні активності. При цьому воля-активність містить у собі два концепти: воля як право і воля як цілепокладальна діяльнісна настанова. У першому значенні воля-свобода постає як здатність людини протистояти соціальній і природній необхідності, здатність до самотворчості, до реалізації власних внутрішніх інтенцій. У другому контексті воля тлумачиться як іманентна націленість і здатність мобілізувати власні сили на перетворення у соціальній і природній сфері. Відсутність волі інтерпретується поетом як основа соціальної деструктивності. Нездатність людини втілити власну волю-свободу

реалізується в саморуйнівній для людини безнадії, що реалізується через співвідношення можливого та дійсного. Безволя, нездатність реалізувати у дійсності власну потенційну сутність призводить до актуалізації злотворення – "зло творить зло". І самогубство в такій ситуації є лише кінцевою точкою реалізації безволя. При цьому проклинати світ за панування у ньому "екзистенційного зла", навіть вчиняти насильство щодо поневолювачів, за твердженням Шевченка, є не настільки руйнівним для буття людини, як змиритись із соціальною апатією, неволею, рабством. Якщо козацтво загалом, зокрема в його знедоленій частині, оцінюється поетом достатньо позитивно, то козацька старшина отримує переважно негативну оцінку. Водночас козацтво розуміється автором "Кобзаря" неісторично, адже його існування пов'язується з необхідністю не тільки втілити минулу славу українського народу, а й розкрити екзистенційні засади його існування, об'єднавши минуле, теперішнє і майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Грабович Г. Шевченко як міфотворець : Семантика символів у творчості поета / Г. Грабович ; [пер. з англ. С. Павличко]. – К. : Радянський письменник, 1991. – 212 с.
2. Забужко О. Шевченків міф України. Спроба філософського аналізу / О. Забужко. – [4-ге вид.]. – К. : Факт, 2009. – 148 с.
3. Шевченко Т. Кобзар / Т. Шевченко. – К. : Радянська школа, 1983. – 608 с.
4. Кьеркегор С. Болезнь к смерти / С. Кьеркегор ; [пер. с дат.]// Страх и трепет.– М. : Республика, 1993. – С. 251–350.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Hrabovych H. Shevchenko yak mifotvorets : Semantyka symboliv u tvorchoosti poeta [Shevchenko as a Myth Creator' : Semantics of Characters in the Poet's Works] / H. Hrabovych ; [per. z anhl. S. Pavlychko]. – K. : Radianskyi pismennyk, 1991. – 212 s.
2. Zabuzhko O. Shevchenkiv mif Ukrainy. Sproba filosofskoho analizu [Shevchenko's Myth of Ukraine. Attempt of Philosophical Analysis] / O. Zabuzhko. – [4-te vyd.]. – K. : Fakt, 2009. – 148 s.
3. Shevchenko T. Kobzar [Kobzar] / T. Shevchenko. – K. : Radianska shkola, 1983. – 608 s.
4. Kierkegaard S. Bolezn k smerti [The Sickness Unto Death] / S. Kierkegaard ; [per. s dat.]// Strakh i trepet [Fear and Trembling]. – M. : Respublika, 1993. – S. 251–350.

Матеріал надійшов до редакції 17.12. 2013 р.

Ковтун Н. М. Волевой характер социальной активности индивида и общества в интерпретации Т. Шевченка.

В статье рассмотрена специфика волевого характера социальной активности в контексте творчества Т. Шевченка. Значительное внимание посвящено исследованию феномена воли-свободы и воли-активности в интерпретации поэта. В первом понимании воля как понятие, тождественное свободе, указывает на способность человека противостоять социальной и природной необходимости, на способность к самотворчеству и реализации ее внутренних интенций. Во втором контексте воля рассматривается не только как имманентная нацеленность, но и способность индивида и социальной группы мобилизовать силы на трансформацию общественной и природной сфер. Особенное внимание в исследовании сконцентрировано на анализе понимания Т. Шевченко роли волевой активности казацкой старшины в украинской истории.

Ключевые слова: волевой характер, социальная активность индивида, воля-свобода, воля-активность.

Kovtun N. M. Will Character of the Social Activity of a Person and a Society in T. Shevchenko's Interpretation.

In the article the peculiarities of the will character of the social activity in T. Shevchenko's works are highlighted. Phenomena of will-freedom and will-activity in the poet's works are emphasized. In the first meaning will as a notion is identical to freedom, it points out that a person can resist the social and natural necessity as well as create himself and embody his / her inner intensions. In the second context will is regarded as not only the immanent aiming, but also the ability to mobilize the power of a person and a social group in order to make transformations in the social and natural spheres. The absence of will is interpreted as the basis of the social destruction in the poet's works. Lack of will, inability to embody his / her inner potential essence puts a person into the sphere of infernal violence. As a result a person is in the state of the social apathy, the extreme point of which is the paralysis of the individual and social will. The analysis of T. Shevchenko's interpreting the role of the kozak government in the history of the Ukrainian nation is emphasized. The kozak government in the poet's interpretation is a subject of the will activity, which unites past, present and future of Ukraine in their activity

Key words: will character, person's social activity, will-freedom, will-activity..